

Марина КОНДРАТЬЄВА

ПЕРШІ ФОТОГРАФИ

Загадка появи фотографії

Що у наш час означає «зробити фотографію»? Це знайомий кожному процес, що займає пару секунд. Перебуваючи у відпустці, людина робить десятки фотографій «милицею». Під час весілля або на дні народження, для роботи чи задоволення — ми робимо фотографію не замислюючись. Фотографія стала повсякденністю, для професіоналів — творчістю та можливістю заробити.

Наше життя важко уявити без кольорових знімків у комп'ютері чи в родинному альбомі. Та ще сто років тому фотографія була революційним винаходом, дорогим задоволенням (оскільки один знімок коштував недешево), подекуди унікальним дивом: реальність застигала фотопапером на десятиліття. Як же з'явилися фотографія і як склались долі перших фотографів?

Хоча спроби отримання фотографічного зображення відбувалися ще у XVII ст., роком винаходу фотографії вважається 1839-й, коли у Парижі з'явилася так звана дагеротипія. На основі власних досліджень і дослідів Нісефора Ньєпса французькому винахідникові Луї Дагеру вдалося сфотографувати людину і отримати стійке фотозображення. Піонер фотографії Ньєпс (повне ім'я Жозеф Нісефор) — автор першого фотопейзажу.

Він народився в багатій родині. Його батько був радником короля, а мати — дочкою відомого юриста. Інтерес до винахідництва виявився в Ньєпса ще в дитинстві, але він готувався до духовної кар'єри; відмовившись від неї в 1792-му, він став армійським офіцером. Залашив армію у перший період Французької революції через роялістські симпатії. З приходом Наполеона Ньєпс повернувся до війська і брав участь у військових діях на Сардинії та в Італії. Через поганий стан здоров'я вийшов у відставку і декілька років був у Ніцці державним чиновником. У 1801 р. повернувся додому в Шалон, і разом з братом Клодом присвятив все подальше життя науковим дослідженням. Виготовлював перший фотопапір із асфальту. Експозиція першої фотографії тривала 8 годин. Ньєпс сфотографував дах будинку. Ця фотографія вважається першим фотопейзажем.

Значний внесок у досягнення фототехніки зробили такі учені, як француз А. Фізо, А. Клоді, угорець Й. Петцваль, американець С. Морзе і багато інших. Зображення на срібній пластинці коштувало багато, виготовлялося в одному примірнику, через блиск розглядати його було украй скрутно.

У 1851 році англієць С. Арчер покрити скло коллодіоном. Позитиви стали друкувати на альбумінному папері. Фотографії можна було розмножувати. Ще через два з невеликим десятиліття Річард Меддокс запропонував зйомку на сухих броможелатинових пластинках. Таке вдосконалення зробило фотографію близькою до сучасної.

У 1873-му Г. Фогель виготовив ортохроматичні пластинки. Пізніше були сконструйовані об'єктиви-анастигмати.

У 1889 році Д. Істмен (засновник фірми «Кодак») налагодив виробництво целулоїдних плівок.

У 1904-му з'явилися перші пластинки для кольорової фотографії, випущені фірмою «Люмьєр».

Ані Ньєпс, ані Дагер, ані Талбот (перші експериментатори у мистецтві фотографії) не користувалися терміном «фотографія», який був узаконений і отримав право на існування лише у 1878 р. в словнику Французької академії. Більшість істориків фотографії вважають, що термін «фотографія» уперше був застосований англійцем Дж. Гершелем 14 березня 1839 р. Проте відома й інша версія, що віддає пріоритет берлінському астрономові Йоганну фон Мадлеру (25.02.1839).

Американський фотоаматор Г. В. Гудвін (1822–1900) у 1887 р. подав заяву на винахід: «Фотографічна плівка і процес її виробництва». Впровадження фотоплівки, а потім розробка Дж. Істменом (1854–1933) системи фотографії з використанням цього фотоматеріалу привели до фундаментальних змін у фотопромисловості, зробили фотографію доступною масовому споживачеві як технічно, так і економічно. Долі західних винахідників (на відміну від наших співвітчизників) склалися гарно: їх поважали за життя і пам'ятають дотепер.

Перший у Києві і, ймовірно, один з перших в Україні фотознімків зробив в 1853 р. англієць Джон Борн. На прохання свого земляка, інженера Чарльза де Віньюоля, він зберіг його чудове творіння — Ланцюговий міст через Дніпро.

Саме з легкої руки Джона Борна у Києві в 1860–1870-і почався розквіт видової фотографії. Завдяки фотографічному буму, що спалахнув, наче папір, було збережено краєвиди багатьох вулиць, парків, будівель, що не дійшли до сьогоднішнього дня через руйнування війнами та часом.

До речі, саме в Києві у 1867 р. був створений перший в імперії фотокалендар, за що його автори, Віктор Воюцький і Олександр Рудковський, отримали від імператора Олександра II золоті годинники із золотими ланцюжками.

Захопився фотографією і 27-річний київський поет Володимир Висоцький (який за походженням мав польське коріння). У 1873 р. на розі Хрещатика та Лютеранської він відкрив фотоательє і відразу ж домігся популярності. У 1882 р. В. Висоцький отримав Срібну медаль на Всеросійській художньо-промисловій виставці в Москві (на Ходинському полі), а згодом — царські дарунки за фотороботи для членів августійшої сім'ї. Він став офіційним фотографом Київського університету. Після смерті В. Висоцького його ательє перейшло до дружини і сина.

Висоцький-молодший, який запровадив новинку (знімки при електричному освітленні), теж мав у Києві велику популярність. Його ательє, кажучи сучасною мовою, надавало клієнтам бонуси: для зручності тих, хто приїжджали фотографуватися у бальних костюмах, була наготові спеціальна карета.

Генріх Лазовський відкрив фотоательє на розі Хрещатика і Прорізної у 1891 р. (тепер на цьому місці ресторан «Козак Мамай»). Вже через шість років у його розпорядженні знаходилося 13 200 негативів. Саме Г. Лазовський став першим, хто почав розмальовувати чорно-білі фотознімки, лише одним йому відомим способом добиваючись стовідсоткової передачі реальних кольорів у найдрібніших деталях.

«Королем видової фотографії» по-праву вважався генерал-лейтенант Дмитро Біркін. Командир Київської інженерно-будівельної команди, а потім і начальник Інженерного управління Київського військового округу, він брав активну участь у створенні системи водопостачання міста, під його особистим спостереженням зводилися не лише всі кріпосні споруди, але і, наприклад, Володимирський собор на Бібіковському бульварі. Д. Біркін винайшов спеціальний фотоапарат для нівеляції і зйомки місцевості. Саме цей винахід дозволив йому створити унікальну панорамну зйомку багатьох київських краєвидів XIX ст.

Великою кількістю винагород був відзначений киянин Франц де Мезер — за альбоми краєвидів Києва і околиць. Уродженець Волині, він приїхав до Києва у 1852 р., де став вчителем малювання в Інституті шляхетних панянок. І лише одиниці та поліція знали, що коїлось у київських фотоательє вночі: там знімали фотографії порнографічного змісту. Поширеним явищем в ігрових закладах Києва була пропозиція тим чоловікам, які програли велику суму грошей, покривати ці борги за рахунок їхніх дружин. Ті приїздили уночі до фотоательє, де їх примушували брати участь у порнографічних фотосесіях. Єдине що дозволялось жінкам, — закривати очі чорною стрічкою, аби не можна було упізнати їхню особу. Такі картки продавалися по 3 рублі за пачку. Київські повії робили у фотоательє візитні картки, на яких теж були фотографії із зрозумілим змістом.

Мистецтво фотографії в Україні завжди мало прихильників. Саме завдяки

фотографії ми можемо уявити собі, як виглядали наші прабабусі і прадідусі, якими красивими були українські міста, можемо відтворити побут і мораль того часу. Змінюються часи, люди помирають і народжуються, і саме завдяки фотографії минуле стає сьогоденням, переростаючи у вічність.

Анотація. Стаття містить дослідження творчого та особистого доробку перших фотографів. Автор досліджує історію появи мистецтва фотографії та долі перших фотографів.

Ключові слова: фотографія, кївські фотографи.

Аннотация. Статья посвящена исследованию творческого и личного наследия первых фотографов. Автор исследует историю появления искусства фотографии и судьбы первых фотографов.

Ключевые слова: фотография, киевские фотографы.

Summary. The article deals with the creative and personal legacy of the first photographers. The author examines the history of the appearance of the art of photography and the fate of the first photographers.

Keywords: photography, photographers Kyiv.